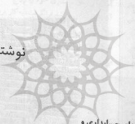

تولد نوشتار

نوشتهٔ بثاتریس آندره - سالوینی

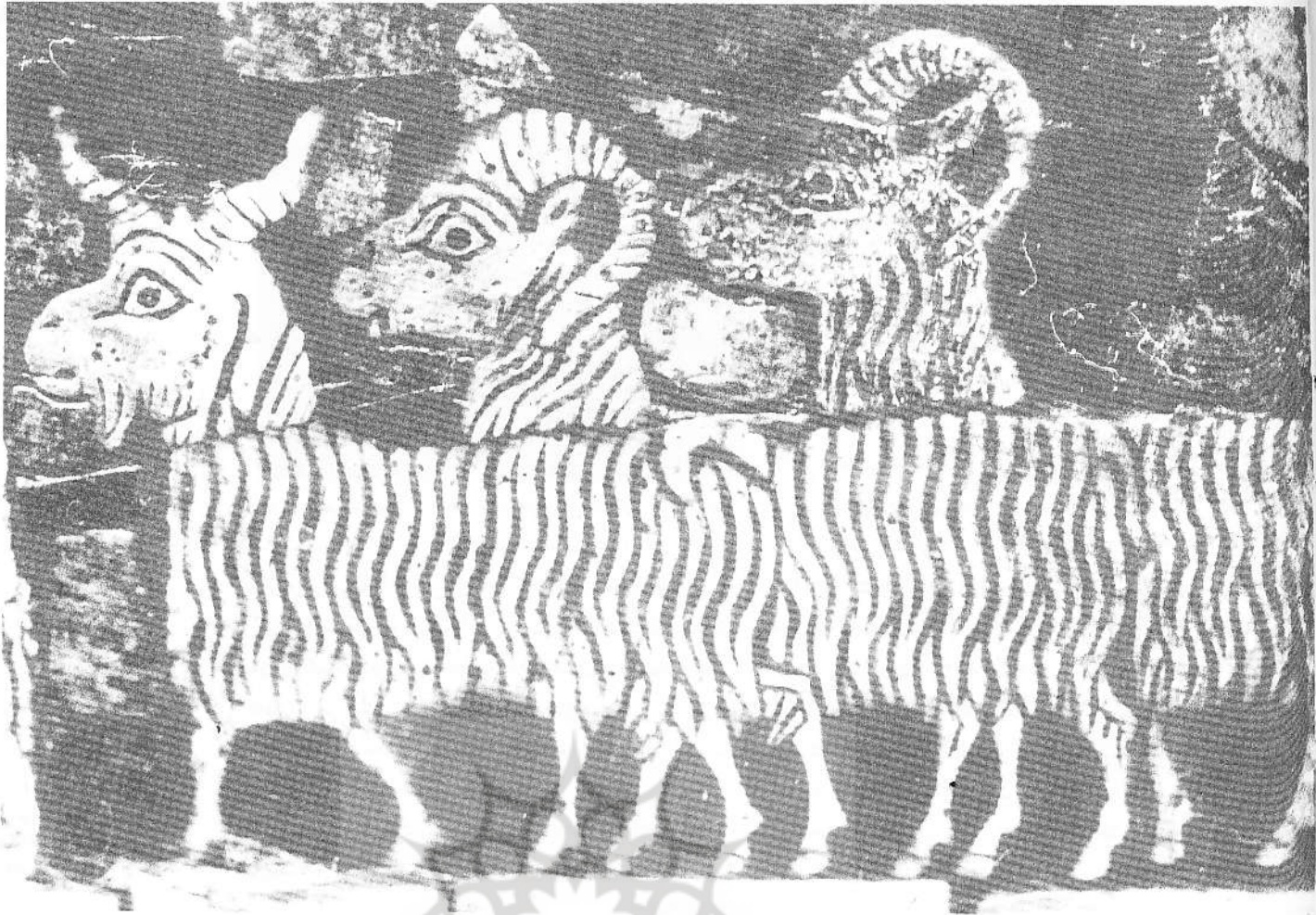
در بین‌النهرین باستان نوشتن برای برآوردن نیازهای حسابداری و فهرست‌برداری اختراع شد. قدیمی‌ترین محاسبات به‌جای مانده روی الواح ساخته شده از گلی به ثبت رسیده‌اند که در دره‌های خاور نزدیک به فراوانی یافت می‌شود.

پرتال جامع علوم انسانی

بعد خدای نگهدار تبدیل به مرکز اداری بزرگی شد، تحت حاکمیت رهبر سیاسی و مذهبی «شاه-کاهن» درآمد. مناسبات پیچیدگی یافت و سرپرستان معبد مجبور شدند حرکات مأسوران، دستزدها و ورود و خروج کالاها و گله‌های حیوانات را تحت نظارت خود داشته باشند. از آنجا که ظرفیت حافظهٔ انسانی محدود است، لازم شد نظام نوین متحدالشکلی به‌وجود آید تا بتوان اطلاعات شفاهی را حفظ کرد و بعد به‌صورت کلام زنده درآورد. نوشتن به این ترتیب به‌وجود آمد. از این رو در گوشه‌های اولیه، مقایسه نوین شکلی انتزاعی نشان داده می‌شود. مثلاً کلمهٔ گوسفند، حیواناتی که بیش از همه می‌بایست شمارش می‌شد، ابتدا به‌صورت خط مضامع در پیک دایره - به‌معنای حیوانی در پیک جایگاه

نوشتار نخستین بار در حدود ۳۳۰۰ سال پیش از میلاد در سرزمین سومر پدیدار شد که با ساختن نخستین شهرها هم‌زمان بود. در این زمان شرایط سیاسی، اجتماعی و فرهنگی ایجاب می‌کرد که نوشتن برای پاسخگویی به این نیازها ابداع گردد. شهر اروک در جنوب کشور، مرفه و ثروتمند بود و با شهرهای دوردست به‌منظور ورود مواد خام موردنیاز خود، مبادلات بازرگانی داشت.

۱۷۹-گوسفندان و بره‌های متلوس بر مورائیک سنگ لاجورد، نمونه‌ای از هنر سومری متعلق به ۲۸۰۰ - ۲۱۰۰ قبل از میلاد.

تولد نوشتار

نوشتهٔ بتاتریس آندره - سالوینی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

مرکز باستان‌شناسی و موزه ملی ایران

در بین‌النهرین باستان نوشتن برای برآوردن نیازهای حسابداری و فهرست‌برداری اختراع شد. قدیمی‌ترین محاسبات به‌جای مانده روی الواح ساخته شده از گلی به ثبت رسیده‌اند که در دره‌های خاور نزدیک به فراوانی یافت می‌شد.

معبد خدای نگهبان تبدیل به مرکز اداری بزرگی شد، و تحت حاکمیت رهبر سیاسی و مذهبی «شاه - کاهن» درآمد. مناسبات پیچیدگی یافت و سرپرستان معبد مجبور شدند حرکات مأموران، دستمزدها و ورود و خروج کالاها و گله‌های حیوانات را تحت نظارت خود داشته باشند. از آنجا که ظرفیت حافظهٔ انسانی محدود است، لازم شد نظام نوین و متحدالشکلی به‌وجود آید تا بتوان اطلاعات شفاهی را حفظ کرد و بعد به‌صورت کلام زنده درآورد. نوشتن به این ترتیب به‌وجود آمد. از این رو در کرشهای اولیه، مفاهیم نوین به شکلی انتزاعی نشان داده می‌شد. مثلاً کلمهٔ گوسفند، حیوانی که بیش از همه می‌بایست شمارش می‌شد، ابتدا به‌صورت دو خط متقاطع در یک دایره - به‌معنای حیوانی در یک جایگاه

نوشتار نخستین بار در حدود ۳۳۰۰ سال پیش از میلاد در سرزمین سومر پدیدار شد که با ساختن نخستین شهرها همزمان بود. در این زمان شرایط سیاسی، اجتماعی و فرهنگی ایجاب می‌کرد که نوشتن برای پاسخگویی به این نیازها ابداع گردد.

شهر اروک در جنوب کشور، مرفه و ثروتمند بود و با شهرهای دوردست به‌منظور ورود مواد خام موردنیاز خود، مبادلات بازرگانی داشت.

بالا، گوسفندان و بزهای منقوش بر موزائیک سنگ لاجورد، نمونه‌ای از هنر سومری متعلق به ۲۸۰۰-۲۱۰۰ قبل از میلاد.

در اواسط هزاره سوم قبل از میلاد علائم نوشتاری، کوچک، وارونه و ساده شدند. این علائم اکنون دیگر نمایانگر یک شیء نبودند بلکه صداهایی را نشان می‌دادند که آن اسم را می‌ساختند، و نیز برخی از محتوای نمادین خود را از دست دادند. خط میخی به مرحله‌ای از تکامل رسیده بود که می‌توانست بیانگر اندیشه‌ها باشد.

محصور - بازنموده شد.

نوشتن به‌عنوان کمکی ساده به حافظه آغاز گشت اما شکل و محتوای آن به تدریج طی قرون بعد تحول یافت. شکل خطی نوشته، که با یک ابزار نوک‌تیزکننده کاری می‌شد، به‌زودی تغییر یافت. علائم همه شباهتهای خود را به شکل تجسمی اصلی از دست دادند. این پدیده ناشی از ماده‌ای بود که برای نوشتن به کار گرفته شد، یعنی گل، که تنها ماده طبیعی مناسب در جنوب بین‌النهرین بود. محدودیتهای آن موجب دگرگونی این علائم شد. از آنجا که ترسیم خطوط منحنی بر گل نرم مشکل بود، آنها را به صورت خطوط مستقیم درآوردند که به‌زودی به‌جای‌کننده شدن، به کمک یک قلم‌نی با سر مثلثی نوشته می‌شد. این خطوط ممکن بود افقی، عمودی یا مورب باشند و با ترکیبهای متفاوتشان یک علامت را به وجود آورند.

با تغییر خط، کاتبان نیز کوشیدند تا دامنه و توانایی سیستم

لوح اداری نو - سومریایی
متعلق به اواخر هزاره سوم
قبل از میلاد.

اندیشه‌نگار را با خلق علائم ترکیبی، گسترش دهند. برای ساده کردن کتابت نیز کوششهایی به‌عمل آمد تا از تعداد علائم کاسته شود، به‌طوری که همان اندیشه‌نگار را بتوان برای ضبط کردارها و پندارهای مشابه به کار برد. خواننده می‌بایست با توجه به متن از معانی مختلف آن یکی را که مناسب است برگزیند که این کار آسانی نبود.

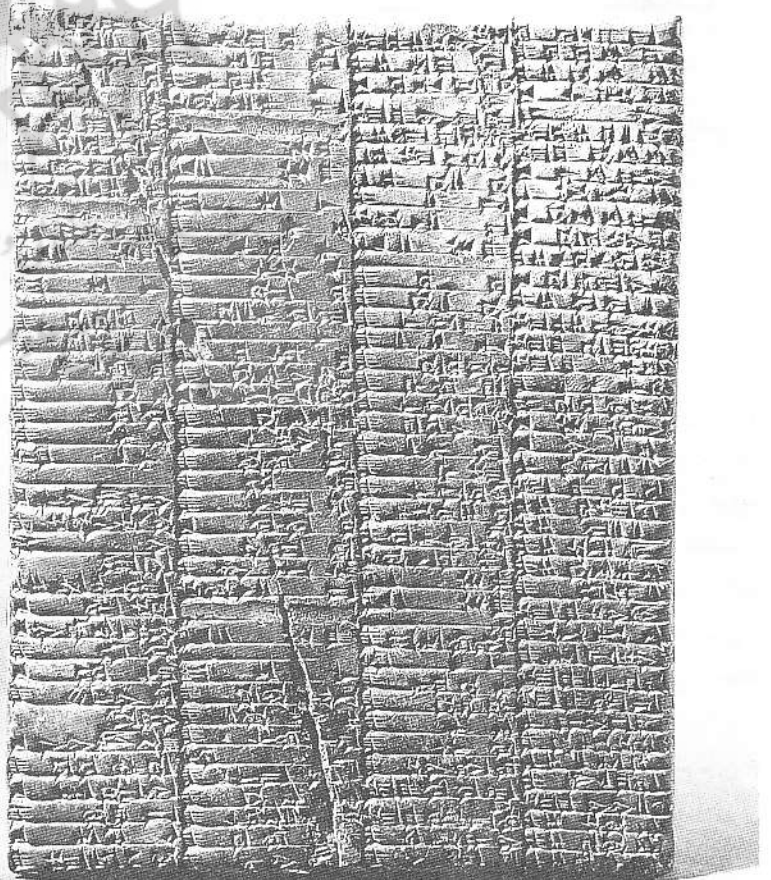
برای خلاصی از این مشکل تفسیر، «شناسه‌ها» ابداع شدند؛ اینها در ابتدا یا انتهای کلمات قرار می‌گرفتند و احتمالاً تلفظ نمی‌شدند. آنها مقوله‌ای را مشخص می‌کردند که مفهوم بیان شده به آن تعلق داشت؛ خدا، انسان، سیاره، پرنده، کشور، سنگ و غیره. نیاز به ضبط کردن درست اسامی و عناصر دستوری منجر به ابداع علائم نمایانگر صوت (علائم صوتی) گردید که با پیراستن اندیشه‌نگارها از معانی و حفظ اصواتشان صورت گرفت.

این تکنیکها به گاهش علائم نوشتاری منجر شد، به‌طوری که تعدادشان از ۹۰۰ عدد در دوران اولیه به حدود ۵۰۰ عدد در اوان ۲۴۰۰ قبل از میلاد رسید. به این ترتیب این امکان به‌وجود آمد تا نظامی هجایی تحول یابد که بتوان به‌وسیله آن عبارات نوشتاری را با توجه به مناسبات خطی بین کلمات نشان داد و همه ظرایف زبان گفتاری را باز نمود.

محتوای متنها نیز غنی‌تر شد و امکانات نوینی را برای

تحول حروف میخی

حدود ۶۵۰ ق.م	حدود ۲۴۰۰ ق.م	حدود ۳۱۰۰ ق.م
<p>UDU (گوسفند)</p>		
<p>AB2 (گا)</p>		
<p>DINGIR (خدا، یک شناسه الهی)</p>		
<p>DU1 (حرکت کردن، رفتن)</p>		
<p>DU3 (بنا کردن، ساختن)</p>		

بازتولید همه عناصر موجود در زبان سومری فراهم آورد.

از حسابداری تا داستانسرایی

نخستین متون نوشتاری ادبیات سومری، که در آنها فقط ریشه افعال ضبط می‌شد و پرکردن عناصر جاافتاده را به خواننده وامی‌گذاشت، در دوران خاندانهای باستانی (حدود ۲۷۰۰ قبل از میلاد)، همراه با قراردادهای و دیگر اسناد تجاری، پدیدار گشت.

در اواسط هزاره سوم قبل از میلاد، علائم نوشتاری، کوچک، وارونه و ساده شدند و دیگر نمایانگر یک شیء نبودند بلکه صداهایی را نشان می‌دادند که آن اسم را می‌ساختند، و نیز برخی از محتوای نمادین خود را از دست دادند. شکل‌های آنها پیوسته تغییر پیدا کردند. اکنون دیگر شکل‌های دستوری به خوبی جا افتاده بود و خط میخی می‌توانست بیانگر اندیشه‌ها باشد. این خط از محدودیت‌های مرزی قلمرو سومر فراتر رفت، و امکان اقتباس از آن برای زبانهای غیر سومری یکی از عوامل عمده تحول آن گردید.

در حدود ۲۳۴۰ قبل از میلاد، فرمانروایان جدید کشور، امپراتوران اکد، دستخط سومری را برای ضبط زبان سامی خودشان، که زبان اکدی خوانده می‌شد، به کار بردند. در پایان هزاره سوم قبل از میلاد، بازگشت کوتاه‌مدت سومریان به قدرت، شاهد کوششی از جانب شعراء، نویسندگان و محققان برای ضبط و انتشار آثار بزرگ ادبیات شفاهی بود: سرودهایی در ستایش خدایان، اسطوره‌ها، دعاها، حماسه‌ها، رسالات فلسفی و مجموعه‌هایی از علوم. حماسه گیلگمش تبدیل به رایج‌ترین اثر ادبی شد. در حدود سال ۲۰۰۰ قبل از میلاد، در بین‌النهرین زبان سومری به عنوان زبان گفتاری جای خود را به زبان اکدی داد، که پس از آن تبدیل به دو لهجه شد:

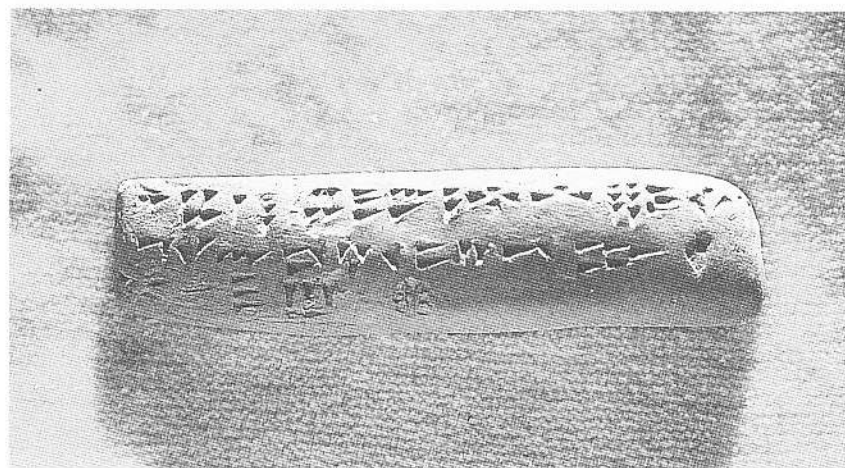
آشوری در شمال و بابلی در جنوب. اما زبان سومری تا آخرین روزهای نوشتن به خط میخی در نخستین قرن دوران مسیحی، به صورت زبان فرهنگ عالمانه اعتبار خود را حفظ کرد.

این نظام به‌رغم پیچیدگی‌اش در سراسر خاور نزدیک باستانی گسترش یافت و برای نوشتن بسیاری از زبانهای مختلف سامی، هند و اروپایی (مثل زبان حتی) یا «آسیایی» به کار رفت. زوال خط میخی از نخستین هزاره قبل از میلاد یعنی از هنگامی آغاز شد که آرامنه چادر نشین به بین‌النهرین آمدند و زبان نوشتاری خود را رواج دادند که الفبای خطی آن را به آسانی می‌شد فراگرفت، به کار برد و بر مواد سبکتر مثل پاپیروس ثبت کرد. به این ترتیب خط نوشتاری میخی که مشکل بود و فقط توسط معدودی از طالبان کتابت به کار می‌رفت، به تدریج منسوخ شد.

این لوح گلی به دست آمده از بین‌النهرین سفلی (قرن چهارم قبل از میلاد)، سند مالکیتی است با اثر دست مالک آن که بالای سمت چپ لوح دیده می‌شود و نوعی امضاست.

سی حرف خط میخی روی قطعه‌ای گل به اندازه انگشت نقر شده است، یابین، این قطعه گلی در سال ۱۹۴۸ در محل شهر باستانی اوگاریت (امروزه رأس شمره در سوریه) از خاک بیرون آورده شده است. این شیء که متعلق به قرن چهاردهم قبل از میلاد است، نمایانگر نخستین کوششها برای آفرینش یک الفباست.

<p>KA . دهان: بخش مورد نظر سر مورد تأکید قرار گرفته است</p> <p>SAG . سر</p>	<p>KU 2 . خوردن: دهان + نان (NINDA)</p>	<p>NAG . نوشیدن: دهان + آب (A)</p>
---	---	--

بئاتریس آندره - سالوینی
(B. André-Salvini)
فرانسوی و متخصص تاریخ آشور و سرپرست و متخصص کتیبه‌شناس در اداره اشیای باستانی شرقی در موزه لوور پاریس است. از جمله آثار منتشر شده او عبارت‌انداز: *تولّد کتابت در بین‌النهرین باستان* (هنر آسیایی، جلد پنجم، واشینگتن، ۱۹۹۲)، *ابحاح کتابت* (پاریس، ۱۹۸۶)، و *الواح میخی جهان* (بلژیک، ۱۹۹۲).